



# Synvärlden

Nr 2 2007

Tidskrift för fakta, debatt och utveckling kring synskaderehabilitering



Svarte Petter oskadliggjord i Norge?, s 14

Nytt skolboksformat, sid 10

30 år i Lund, sid 8

Ges ut i samarbete mellan  
Synskadades Riksförbund – SRF,  
Föreningen För Synrehabilitering  
– FFS och Specialpedagogiska  
institutet, Resurscenter syn i  
Stockholm och Örebro.

**Redaktion:**

Jan Wiklund (redaktör)  
tel direkt 08-39 92 98  
Lena Söderberg (ansv.utg)  
tel 010-486 96 63

**Postadress:**

Nya Synvärlden  
SRF, 122 88 Enskede

**Fax:**

08-39 93 22

**e-post:**

jan.wiklund@srfriks.org

2007 kommer Nya Synvärlden ut  
med fyra nummer

**Manusstopp**

4 september 2007

Tidningen kommer ut på svart-  
skrift, kassett, diskett och epost.  
Adressändringar och nya prenu-  
merationer anmäls till  
SRF, Registret, 122 88 Enskede,  
tel 08-39 90 00.

OBS! För prenumeranter som vill  
ha tidningen till hemadress krävs  
uppgift om personnummer.

Skicka gärna ditt bidrag till tid-  
ningen på epost. Redaktionen  
förbehåller sig rätten att korta ner  
och redigera insänt material.  
Artiklarna läggs dock oftast in  
oredigerat och författaren ansvar-  
ar själv för innehållet.

**OBS** att digitalbilder kräver hög  
upplösning.

Redaktionen skickar ett varmt  
tack till alla som medverkat med  
material i detta nummer!

ISSN 1401-4742

# Innehåll

<b>Landet runt</b> .....	<b>4</b>
Syncentralschefernas slottsvistelse .....	4
Lhs' magisteruppsatser nu på nätet .....	5
Punktskriften utforskas vidare .....	6
Ny distanskurs i punktskrift .....	6
Ledarhundar ojämnt spridda över landet .....	7
Tretti år i Lund .....	8
Synpedagogutbildningen förändras igen .....	9
Nytt skolboksformat på gång .....	10
SIS föreslås styckat .....	12
Pengar till optisk forskning .....	12
<b>Synutblickar</b> .....	<b>13</b>
Internationellt på Resurscenter Syn/Ekeskolan .....	13
Svarte Petter oskadliggjord i Norge? .....	14
<b>Efter rehab</b> .....	<b>16</b>
De är inte utvecklingsstörda i sång, musik och teater .....	16
<b>Debatt</b> .....	<b>19</b>
Vem är kund hos hjälpmedelsföretagen? .....	19



## FFS — Föreningen För Synrehabilitering

*Ordförande:*

Lena Söderberg  
tel 010-486 96 63, epost lena.soderberg@lany.amv.se

*Kansli:*

c/o Optikerförbundet, Karlbergsvägen 22, 113 27 Stockholm  
Kanslist: Gunilla Dagerman  
tel 08-612 89 60, fax 08-612 56 90  
epost ffs.kansli@telia.com - webbadress www.ffa.se

***Kom ihåg att betala in medlemsavgiften!***

För att bli medlem gå in på [www.ffa.se](http://www.ffa.se) och länken "bli medlem!".

Fyll i formuläret så kommer en faktura på medlemsavgiften 250:-  
Organisationsnummer 85 72 05 – 8199

# Skolan för barn och ungdomar med flerfunktionsnedsättningar

Synskadades riksförbund SRF har under senare tid, tillsammans med Unga synskadade US, följt arbetet i specialskoleutredningen. En första undran rörde att man först fattade beslut om att återinrätta Ekeskolan som specialskola och sedan utredde det hela. Pressmeddelandet om återinrättandet, kom därför inte som någon överraskning.

**SRF framförde** till utredningen, att vi oroar oss för hur barn- och ungdomar med flerfunktionsnedsättningar samt deras föräldrar, ska kunna få valfrihet att gå i särskolan i sin hemkommun alternativt välja Ekeskolan som specialskola. Vi vill att man undersöker vad som kan vara bra exempel på kommuner, där elever med flerfunktionsnedsättningar fått en fungerande skolform.

Vi uppskattar att närmare tre tusen elever med flerfunktionshinder finns placerade, främst i särskolan i sina hemkommuner. Vi skulle också önska att man i de fall där man inte hittat någon bra skolsituation också skulle analysera det, för att hitta bra åtgärder.

Ekeskolan är ju den skola där elever som har flerfunktionshinder som innefattar en synskada placeras. Ett tiotal elever har under åren gått på

Ekeskolans specialintag och några av dem har haft en skolgång som varit delad mellan skola i hemkommunen och Ekeskolan. Dessa elever och deras familjer säger sig vara mycket nöjda med denna form. Det är något som ju också garanterar att kontakten med hemkommunen och kunskapen kring den enskilda eleven hålls aktuell och utvecklas. SRF understryker att man gärna ser att en sådan blandad skolform genomförs.

Det konstaterades att det rör sig om barn och ungdomar i lägre tonåren eller strax där under. De riktigt små barnen bör under alla omständigheter alltid kunna beredas plats i sin hemkommun och bör inte heller pendla mellan olika skolformer. Det är en viktig sak att bevaka.

**Barnperspektivet** var inte tydligt i utredningen när föräldrar och lärare tillfrågats. Sofia Larsen påpekade svårigheten att kommunicera med flera av eleverna men jag funderar ändå på att det är en viktig fråga. Den framhåller vi ju enligt barnkonventionen i alla andra sammanhang så varför inte här?

Besluten togs som sagt var innan utredningen ens fanns till. Nu måste vi följa hur våra barn- och ungdomar med flerfunktionshinder har

det och kommer att få det, vad avser skolgången. SRF har ett föräldranätverk där vi är tacksamma för att få reaktioner och ett föräldraråd håller på att inrättas. Vi kommunicerar naturligtvis också med Ekeskolan och följer vad som händer där. Vår barn-tidning Oboj, har haft inslag om detta och där är vi förstås glada för att få veta vad läsarna tycker. Det samma gäller föräldrarna i vår tidning Föräldrakontakten. Ja, och så har vi ett arbete för medlemmar med flerfunktionshinder. Ett arbete där vår ombudsman Anders Axelsson bevakar dessa frågor.

**Tiina Nummi-Södergren**  
**Förbundsordförande SRF**

# Syncentralschefernas slottsvistelse

**Det är på de årligen återkommande evenemangen som man märker hur fort tiden går!**

Ett sådant är 2-dagars konferensen för syncentralschefer. I år var vi 25 chefer som träffades på Näsby slott utanför Stockholm. Vi från landet kom med kartan i högsta hugg och var mäktigt stolta att vi klarat att hitta rätt. Solen strålade oavbrutet och man ville helst bara vara ute men plikten kallade och vi hade mycket på programmet.

**Vi knöt an till** det vi påbörjade förra året på Gotland – vad är vårt uppdrag? Vet vi vad vi gör, varför och för vem? En inventering har gjorts under året och den visar att visst vet vi vårt uppdrag men det är inte självklart att vi har det dokumenterat och ännu ovanligare att vi fått det sanktionerat ”uppåt”. Om vi inte har ett väldefinierat uppdrag blir det svårt att göra avgränsningar. Vi tar ofta på oss nya arbetsuppgifter utan att få utökade resurser och då blir det på bekostnad av något annat.

Målet är att hitta en enkel, allmängiltig beskrivning som alla SC – oavsett storlek och resurser – kan känna igen sig i. En mindre grupp kommer att arbeta med detta och via

SYNS-representanterna lägga ut ett förslag som kan granskas av alla.

**Specialpedagogiska** Institutet verkar också ha problem att leva upp till ett nationellt uppdrag. Det visar sig att rådgivarna arbetar på helt olika sätt i regionerna. Många SC anställer egna specialpedagoger med synutbildning och det leder till att Specialpedagogiska Institutets rådgivare efterfrågas än mindre.

Det känns som att det sker mycket dubbelarbete då t.ex. rådgivarna besöker skolor utan att SC är informerade. För att kunna ge råd och stöd till arbetslag runt elever med synskada borde det vara av intresse att inhämta uppgifter om synstatus, hjälpmedel och vad som ”är på gång” via SC. Där det fungerar som sämst pratar man om ”parallella spår som aldrig mötas” men det finns även regioner som upparbetat ett välfungerande samarbete.

**En rolig punkt** på dagordningen var hemsidan. Efter att den gamla hemsidan blev nedlagd för ett år sedan på grund av att det endast var 12 betalande syncentraler som drev den runt har den nu återuppställt i ny tappning.

Adressen är samma som tidigare: [www.syncentralerna.se](http://www.syncentralerna.se). Den kommer att fungera

på olika nivåer med en allmän del öppen för alla och andra nivåer med inloggning. Vid en första påtitt verkar det föredömligt enkel både att lägga in information och att söka. Hoppas den blir välbesökt!

**Det är så att** de flesta i chefsgruppen är 50+ och så också våra medarbetare. Vi måste börja se oss om efter de som ska ta över efter oss. Därför diskuterade vi rekrytering och utbildningsbehov. Inventering av behovet har gjorts tidigare men vi kom fram till att det behöver göras en ny översyn av vad vi kan förvänta av personalförändringar de närmaste fem åren.

Robert Hecht från Post- och telestyrelsen informerade om en rad tjänster och projekt som kan underlätta vardagen för personer med funktionshinder. I framtiden kanske vi inte behöver så många olika hjälpmedel för att klara talböcker, taltidningar och samhällsinformation – det mesta går att fixa i mobiltelefonen! För den som är intresserad finns mer information att hämta på [www.pts.se/funktionshinder](http://www.pts.se/funktionshinder).

**SYNS-gruppen** fick en ny deltagare då Ingvar Wennermark steg av och Katarina Stalfors tillträdde för Västra regionen.

Den "gamla" gruppen hade gjort ett mycket gott arbete med planeringen och genomförandet av dagarna. En särskild eloge till Fanny som lotsade oss med proffsig, säker och vänlig hand genom alla ämnen och diskussioner – en ren naturbegåvning!

**Vad vi gjorde på** kvällen? Ja inte blev det bal på slottet med 2 herrar och 23 damer men det blev "gemensamhets-skapande aktiviteter" i form av diverse lekar och tävlingar. Någon som kan gissa hur många Ahlgrensbilar det ryms i en SC-chefs mun? Svaret återfinns längst ner och i Guinness rekordbok! I gruppen fanns också prick-skyttar och flygplanskonstruktörer!

Utvärderingen av konferensen vittnar om att alla tycker det är viktiga och givande dagar som man prioriterar och ser fram emot. Nästa vår träffas vi i Uppsala.

**Gun Olsson**  
**SC-chef i Kalmar**



*Delar av SYNS-gruppen, Fanny Franzen, Viveca Frändberg och Ann-Louise Rågefalk*

## Lhs' magisteruppsatser finns nu på Internet

Hejsan kamrater!

Nu finns en ny serie på Lärarhögskolans publikations-sida under *Examensarbeten*, [www.lhs.se/iol/publikationer](http://www.lhs.se/iol/publikationer):

Självständigt arbete i kursen Magisterexamen i specialpedagogik med ämnesbredd, inriktning mot synpedagogik/synnedsättning, 50 poäng

Till exempel:

*Margret Grönkvist & Kerstin Jansson*: Äldre personer med synskada i kommunala äldreomsorgen. Personalens kunskaper om synskador. Nr 2 (2006)

*Georgia Pantazopoulou*: Den svenska modellen för syn(re)-habilitering vid syncentraler och dess eventuella anpass-

ning på grekiska förhållanden. Nr 1 (2006)

Fler är på gång.

## Dementi

Årets FFS-are Birgit Ericson vill dementera att hon har haft särskilt mycket med upplägget av specialpedagogutbildningen på Lärarhögskolan att göra. Hon kommer att medverka under en halvdag, det är allt.

Men hon poängterar samtidigt att hon har en hel del andra planer för sin pensionärstillvaro. Vi ser med spänning fram emot vad det blir.

Svar: 90 bilar

# Punktskriften utforskas vidare

**Syftet är att taktila läsares sätt att läsa ska bli lika välkända som seende svartskriftsläsares.**

– Med ny teknik har vi fått nya kunskaper om hur svartskriftsläsare läser, säger Punktskriftsnämndens ordförande Sven Strömqvist. Vi vet till exempel att svartskriftsläsare arbetar med att integrera innehållet i en text genom att hoppa fram och tillbaka i den med ögonen. Nu vill vi få samma detaljerade bild för punktskriftsläsarnas del.

Den nya tekniken finns redan. Det var den som Björn Breidegard blev doktor på förra året.

– **Den som läser** taktilt har sin syn på hur man läser,

säger Sven Strömqvist. Men med hög detaljupplösning kan vi studera exempelvis hur mycket som är verklig läsning och hur mycket som är transportsträckor. Vi kan följa flera fingrar samtidigt och se om till exempel ringfingrar och lillfingrar spelar någon roll. Ringfingret på höger hand ligger ju något före när man läser – fångar man upp något av texten med det?

Forskningsgruppen – där det ingår punktskriftsläsare, språkvetare, kognitionsvetare, synpedagoger och konstvetare – har hållit på ett år och samlat läsdata från ett trettital försökspersoner. De har mätt läsaktivitet för olika sorters text och bild.

– Vi är också intresserade av kognitiva konsekvenser, säger Sven Strömqvist. Vi

gissar att eftersom det är svårare att läsa punktskrift än svartskrift måste läsaren kompensera det genom att utveckla arbetsminnet. Stämmer det? Och blir det andra konsekvenser för tänkandet om man läser punktskrift?

**Gruppen hoppas** att resultatet ska få konsekvenser för läsundervisningen. Samt att kanske man ska hitta den optimala tätheten och storleken för punktbokstäver.

Punktskriftsnämnden har också tankar på en professur för att samordna punktskriftsforskningen och samordna sig internationellt. Men först måste det finnas lite mer forskning att samordna, påpekar Björn Westling.

Och det finns det ju nu.

## Ny distanskurs i punktskrift

**SRF:s distanskurs i punktskrift fortsätter även i höst**

Efter förra årets populära punktskriftskurs blir det nu en uppföljning.

Kursen vänder sig till alla intresserade, inte minst för den som har svårt att läsa med optik.

Den är organiserad så att

deltagarna träffas några dagar varje månad för undervisning och information om hur träningen ska gå till hemma. Sen gör man arbetsuppgifter hemma och kommunicerar med telefon, epost och brev.

**Kursstarten** är 11 september och kontaktperson är Bengt Troberg, 08-39 91 24.

# Ledarhundar ojämnt spridda över landet

## Varför är ledarhundarna så ojämnt spridda över landet?

I början av året tittade vi över hur ledarhundarna är fördelade över landet. det visade sig då att det är stora skillnader mellan länen, mycket större än det borde vara. vi har funderat lite på vad det kan bero på.

Andelen synskadade i befolkningen tror vi är jämnt fördelad. Vi har i alla fall inte hittat någon märkbar snedfördelning i andra sammanhang.

**Ett skäl till att** antalet hundar varierar är väl ”mun mot mun”-effekten. Om någon man känner har ledarhund och tycker det är bra, känns det naturligt att ansöka om ledarhund själv. Om man som synskadad hör talas om att det ordnas trevliga ledarhundsträffar, så kan det locka till att skaffa sig ledarhund.

En annan orsak kan vara syncentralens inställning till hjälpmedlet ledarhund. Men i grunden är det väl samma fenomen. Om man möter gravt synskadade personer som har ledarhund och tycker det är bra, så är det lättare att rekommendera till flera. ett sätt att öka kunskapen om hur det är att ha ledarhund kan vara att kontakta föreningen Sveriges Ledarhundsförare på orten eller att prata

med någon av de ledarhundsförare som redan finns.

**Ledarhunden är** ett fantastiskt hjälpmedel, men den ställer krav på sin förare. Till att börja med ska personen uppfylla en rad kriterier för att få ledarhund. En bra utgångspunkt för den som söker ledarhund är att man vill ha hund. Är man inte beredd att lägga ner det arbete som krävs när man har hund, då är inte ledarhunden rätt hjälpmedel.

En synskadad person som vill ha hund har oerhörd nytta av en ledarhund. Den ger både glädje och rörelsefrihet, som man inte självständigt kan få på något annat sätt.

**Eva Björk**

**Verksamhetsledare, SRF**

Stockholm	51 st
Uppsala	2 st
Södermanland	7 st
Östergötland	19 st
Jönköping	5 st
Kronoberg	7 st
Kalmar	4 st
Gotland	3 st
Blekinge	1 st
Skåne	35 st
Halland	7 st
Göteborg	21 st
Bohuslän	8 st
Älvsborg	20 st
Skaraborg	10 st
Värmland	11 st
Örebro	11 st
Västmanland	6 st
Dalarna	11 st
Gävleborg	5 st
Västernorrland	7 st
Jämtland	3 st
Västerbotten	11 st
Norrbotten	5 st
Totalt antal hundar	ca 270 st

## Sök stipendium!

Det finns fortfarande mycket pengar att hämta för den som vill besöka yrkesrelaterade evenemang i Sverige och världen eller bidra till utvecklingen av synrehabiliteringen på annat vis..

FFS har fortfarande det mesta av sina stipendiemedel outdelat på grund av få ansökningar.

Ansök om pengar på [www.ffs.a.se/stipendier.php](http://www.ffs.a.se/stipendier.php)

där det också finns en utförlig beskrivning av vad man kan få stipendier för.

Vill du åka till hjälpmedelskonferensen i San Sebastián i oktober? Eller till LVI-dagarna? Sök stipendium.

Enda haken är att du måste skriva en artikel till Nya Synvärlden om dina erfarenheter.

# Tretti år i Lund

**I slutet av januari firade syncentralen i Lund att den har funnits i tretti år.**

Lund var en av de allra första syncentralerna – fast i början hette det ”synhjälpcentral”. Det var då ett litet gäng som ägnade sig åt optisk rehabilitering för personer med synrester. Om detta berättade



*Ovan: Ingeborg Löfgren och Ingegerd Tufvesson.*

*T.v: Sc Lunds Jubileumskör.*

*Nedan t.v: Bengt Lindqvist jubileumstalar.*

*Nedan t.h: Besökande.*





---

Gunilla Wallgrund som var en av pionjärerna i Lund och en av de första synpedagogerna i landet.

Sen berättade Bengt Lindqvist om förspelet – och avslutade med ett trumsolo till ära för födelsedagsbarnet.

**Några av Skånes** ögonläkare redogjorde för det senaste på forskningsfronten. Ulla Edén avslöjade att aniridi – brist på regnbågshinna – är vanligare än man trott, kanske ett hundratal personer istället för tio. Sten Andréasson berättade om hur ERG kan användas för att ställa RP-diagnoser. Birgitta Bauer berättade om hur man stabiliserar våt makuladegeneration och om hur man får patienter att snabbt söka vård. Berndt Ehinger berättade om den RP-medicinska utvecklingen från 1974 till idag.

Men även på hjälpmedelsidan har mycket hänt. Ingegerd Tufvesson berättade om den tid då man ansåg att det kanske behövdes cirka fem datorhjälpmedel i hela Skåne till idag då det är ett vardagligt hjälpmedel för många.

Lite om barnverksamheten berättade Kristina Tornqvist, inte minst om hur man snabbt byggde upp ett samarbete mellan re/habilitering och medicin. Sen berättade Örjan Bäckman om hur yrkesutbildningen har förändrats



*Från bildspelet med scener ur 30 års verksamhet*

från hur specialpedagogutbildningen har förändrats från en ettårig utbildning till en magisterutbildning, något som för övrigt kommer att förändras snart igen.

**Idag finns det** återigen en syncentral i Skåne som när sc Lund började – sc Skåne, av vilken Lund är en del. Helen Holmström berättade något av framtidsplanerna: precis som i Stockholm kommer det att bli ett barn- och ungdoms-

team och ett vuxenteam.

Från brukarvärlden framträdde Marie Andersson med sina egna ballader.

– Jubileet var en av topparna i mitt yrkesliv, säger Ingeborg Löfgren. Det var ett avslut av det gamla och en start av något nytt.

---

## Synpedagogikutbildningen förändras igen

Utbildningen av specialpedagoger i Stockholm kommer att förändras, igen. Det kommer att bli en helt ny specialpedagogutbildning med olika inriktningar, som allra först kan komma igång nästa år.

Syftet är att anpassa utbildningen till europeisk standard.

En av linjerna kommer att utbilda specialpedagoger med inriktning på syn.

Dessvärre var Örjan Bäckman som vet mest om detta i Afrika då denna tidning skulle till tryck. Vi återkommer därför till nummer 3/07 med bättre besked.

# Nytt skolboksformat på gång

**Nästa år kommer ett nytt format på läroböckerna från SIT Produktionsenheten. Förutom att det är enklare än det nuvarande att arbeta med för eleverna ska också produktionstiden bli kortare.**

Specialpedagogiska institutets läromedelsformat Textview är på många sätt gammalt. Många har klagat över att det inte går att ha lärobok och övningsbok öppna samtidigt, att matematiska formler byter utseende från den ena boken till den andra och att lärarna inte förstår sig på formatet. Andra problem har varit att korrläsningen inte alltid är så noggrann och att eleverna får andra upplagor än deras kamrater har.

Samt förstås att det ibland tar sån tid att få sin bok.

Förhoppningsvis ska detta vara historia när SIT:s nya läromedelsformat DTBook slår igenom från och med nästa år.

**Det nya formatet** är standard i USA, där förlag är tvungna enligt lag att leverera alla läroböcker i DTBook. Där har det lett till att deras motsvarighet till SIT kan leverera böcker på nolltid.

DTBook bygger på en hög grad av automatisering, även

om vi inte har någon lag som tvingar förlagen till något.

– Förlaget levererar en digitalfil på boken som vi (eller en underleverantör) gör om till DTBook själva, säger Björn Nyqvist på SIT.

DTBook är ett xml-format där det går att märka upp varje del av boken – bildtexter, rubriker osv. När man har det kan man använda det till att mycket snabbt producera olika versioner. Om en elev vill ha en tryckt punktskriftsbok kan vi på köpet tillverka en elektronisk bok eller en daisybok med text, bild och ljud. Daisy är nämligen också en elektronisk bok.

**DTBook är alltså** ett mycket flexibelt system som kan läggas upp som eleven önskar.

– Man kan få boken på skärmen med bilder och text, och en röst och en punktdisplay som läser upp, säger Karolina Björk. Man kan få bildbeskrivningar. Det beror på vad eleven har för behov. Och det är mycket enkelt att lägga in ytterligare anpassningar.

Man kan lyssna på det i daisyspelare eller mp3-spelare också. Man beställer vad man behöver. Inklusivt svällpappersbilder om man så önskar.

Problemet med lärobok och övningsbok samtidigt på skärmen går också att lösa. Eftersom man ändå vill ha övnings-

boken att skriva i kan man beställa just den som wordfil och sen skifta mellan de båda.

– **Matte och fysik är** fortfarande ett problem, säger Björn Nykvist. Vi har ännu inget bra produktions sätt för att visa en matematisk formel. Vi måste göra som hittills – skriva formlerna på en rad som i Textview. Det kommer att dröja ett par år innan vi har löst det.

– Samma gäller fonetisk skrift, säger Karolina Björk. Vi lägger inte in fonetiskskrift som text alls. De finns med som bilder vilka inte talsyn-tesen kan läsa om man får en Daisy text och ljud.

Däremot slipper elever redan nu växling mellan olika sätt att beskriva formler – det har funnits gamla böcker med gamla skrivsätt i lagret men de är på väg ut.

Ett annat problem som kan uppstå gäller kompatibiliteten till elevens dator och de program som finns där. DTBook är ett xml-program, vilket innebär att det fungerar gentemot elevens ljudprogram ungefär som en webbplats i förhållande till en webbläsare. Och det har vi väl alla erfarenhet av att det ibland kan se konstigt ut.

**Systemet är fortfarande** under utveckling. SIT har

haft en testversion ute som användarna har tyckt vara bra. Nästa år beräknas Daisy text och ljud baserat på DTBook vara möjligt att beställa.

Dock kommer man inte att göra inläsningar på gamla böcker som det redan finns en Textviewversion av, det finns det inte pengar eller tid till.

Skulle någon hitta ett korrfel i en bok finns dock numera en adress att rapportera till - anpassningsfunktion en@sit.se.

– Det är väldigt sällan någon har kommenterat hittills, säger Karolina.

**Det finns också** andra lurigheter.

– Enligt vårt uppdrag får vi framställa läromedel, men om det redan finns anpassade läromedel på marknaden ska de användas, säger Björn. Om Liber, Inläsningstjänst eller Studentlitteratur har gjort en ljudbok ska vi hänvisa till den, även om den är dyrare än pappersboken.

Och om förlagens böcker är oprofessionellt gjorda och inte kan användas?

– Det är en tolkningsfråga, säger Björn. Enligt upphovsrättslagen är det den enskilda brukarens behov som gäller. Blir förlagets läromedel orimligt svårt att använda har vi rätt att göra en anpassning.

Vilket kan ta tid.

– Förlagen är välvilligt inställda och vill att deras produkter ska vara tillgängliga för alla.



*Så här ser böcker i DTBook ut.*

– Vissa förlag gör sina böcker själva och kräver exakt likadan layout på skärmen som i pappersboken, säger Björn. Men det blir dyrt, och det är inte säkert att förstöringsprogram och liknande klarar av det. Men man får samma bok som kompisarna.

**Björn och Karolina** varnar också för att böckerna kan komma sent i höst.

– Det är ett begränsat antal företag som arbetar åt oss, säger Björn. Om alla beställningar kommer samtidigt blir det en propp i systemet. Sista beställningsdag för höstterminen är egentligen 1 april – men vi har fått väldigt få beställningar i år. Vi är rädda att de kommer först i juni.

Sådana problem blir det mindre av med det snabbproducerade DTBook.

## Utnyttja eposten!

Fortfarande är det ca hundra FFS-medlemmar som inte kan få föreningsutskick på epost för att föreningen inte känner till adressen.

### **Beställ från rätt ställe!**

Många skolor har beklagat för föräldrar att de inte har kunnat beställa böcker om de inte har en upplaga på minst fyra.

Men det är Inläsningstjänsts regler, inte Specialpedagogiska Institutets. Många tycks inte ha skillnaden klart för sig.

Om du tycker att du aldrig får reda på något beror det kanske på detta – skicka ett mejl till ffs.kansli@telia.com så rättar det till sig.

# SIT föreslås styckat

**Det utlovade förslaget till inrättande av nya specialskolor, bl.a. Ekeskolan, har nu kommit i form av en SOU – 2007:30 Två nya statliga specialskolor.**

Att Ekeskolan öppnar på nytt har varit förutsett. Ett mer oväntat förslag är att Resurscenter syn flyttas från Specialpedagogiska Institutet till Specialskolemyndigheten.

Utredningens skäl för detta är att resurscentret och specialskolan har så många naturliga samrören att de inte

gärna kan delas upp. En jämförelse mellan dessa och de resurscentret har med barn som går kvar i kommunala skolor saknas dock i utredningen, vilket är lite synd.

**Utredningen vill** tillmötesgå den kritik som kommit från bl.a. SRF mot specialskolor, genom att föreskriva att hemkommunen dras in i ett samarbete med specialskolorna när elever från kommunen går där.

Dessutom föreslås Specialskolemyndigheten ha samma sorts informationsansvar som

nu finns hos SIT.

**Utredningen finns** på [www.regeringen.se/sb/d/8439/a/82228](http://www.regeringen.se/sb/d/8439/a/82228). Remisstiden varar förmodligen till i början av oktober. En proposition kommer nästa år och Ekeskolan i sin nygamla roll beräknas vara igång från 1 juli 2008.

# Pengar till optisk forskning

Wettergrens stiftelse har bidragit med 150 000 kr till Högskolan i Kalmar. Medeln kommer att gå till en studie där forskarna kommer att undersöka ifall glasögon eller kontaktlinser kan ge förbättrad syn hos personer med centrala scotom och andra synskador.

– Den klart största gruppen med ej behandlingsbar synnedsättning är idag de med diagnosen makuladegeneration, dvs. åldersrelaterad förändring i gula fläcken, säger

Jörgen Gustafsson lektor inom optometri vid Högskolan i Kalmar. Minst var tredje person över 70 års ålder har den här diagnosen i ett eller båda ögonen.

**En av de svårigheter** som optiker och ögonläkare arbetande med synskadade möter dagligen är att avgöra när den synsvage behöver ny glasögonkorrektur eller inte. Detta gäller generellt och är ännu svårare när de synskadade saknar synfunktion i macula.

Målet med studien är i första hand att utvärdera och provanvända de nya metoder som utvecklas för att mäta låga synfunktioner. Planen är att även värdera hur dessa metoder och tekniker kan användas i klinisk vardag på syncentraler eller liknade verksamheter.

(Pressmeddelande)

# Internationellt på Resurscenter Syn/Ekeskolan

**Den 14-16 maj gästades RC Syn/Ekeskolan av 22 gäster från 12 europeiska länder.**

Resurscenter Syn/Ekeskolan i samverkan med MDVI Euronet hade bjudit in till ett Seminarium/Workshop med titeln ”How to assess visual ability in a child with multiple disabilities”.

Gästerna representerade en mängd olika yrkesområden, ögonläkare, ortoptister, synpedagoger, psykologer, speciallärare och representanter från universiteten i Dortmund och Hamburg.

**Nätverket MDVI Euronet** verkar inom ett antal fokusområden. Se vår website: [www.mdvi-euronet.org](http://www.mdvi-euronet.org).

Vårt syfte med detta seminarium var att sammanföra personer som i sin dagliga gärning sysslar med att synutreda barn och ungdomar med synskada i kombination med andra funktionshinder. Vårt mål var att sprida ”Good practice” och etablera kontakter med kollegor från andra länder.

Ansvariga för programinnehåll var RC Syn/Ekeskolan synutredningsteam med ögonläkaren Anders Sjöström och synpedagogen Göran Cedermark i spetsen.



*Ovan: alla närvarande  
T.v: Anne Henriksen*



**Efter en presentation** av deltagarna redovisade Anne Henriksen, från Schleswig och Universitetet i Hamburg resultat av ett treårigt Comenius-projekt där en del handlade om synutredningar av barn och ungdomar med ytterligare funktionshinder. Mer information om projektet kan Ni få genom att kontakta Anne på e-post [a.henriksen@t-online.de](mailto:a.henriksen@t-online.de)

Från svensk sida föreläste Ögonläkaren Anders Sjöström och neuropsykolog Ditte de Leeuw. Båda verksamma på RC Syn/Ekeskolan.

**Hela onsdagen** ägnades åt deltagarnas medhavda fallbeskrivningar. Här presenterades en mängd vitt skilda ”Cases”. Allt ifrån arbetsmodeller i de olika länderna till rena synutredningar. Det var mycket intressant och gav upphov till livliga diskussioner.

En bland många intressanta presentationer var Ögonläkaren från Prag, Anna Zobanovas presentation av arbetet med att förse små synskadade flerfunktionshindrade barn med mjuka kontaktlinser och stödet till föräldrarna att hantera detta.

**Vi har redan sett** resultat av seminariet. Ett par deltagare har avtalat om studiebesök hos kollegorna. Ett mål är därmed uppnått

**Kent Lundkvist**  
RC Syn/Ekeskolan

# Svarte Petter oskadliggjord i Norge?

**Sedan januari 2006 är arbetsförmedling och försäkringskassa sammanslagna i Norge. Syftet är att undvika vad norrmännen kallar bollkastproblematik och vad vi brukar kalla Svarte Petter.**

När den nya myndigheten, Ny Arbeids- og Velferdsforvaltning, NAV, är uppbyggd år 2010 ska ingen som söker hjälp behöva möta mer än en handläggare. Man ska inte bli hänvisad från den ena myndigheten till den andra; det ska vara myndighetens kontaktperson på det lokala kontoret som har ansvaret att den hjälpsökande får det han eller hon behöver. Även kommunens socialkontor ska vara



inblandat.

Liksom syncentralen, eller hjälpmedelscentralen som det heter i Norge.

– **Brukaren bör först** möta en vänlig person som snabbt kan klara av vilken slags hjälp brukaren behöver, säger NAVs direktör Tor Saglie i en intervju i kommunalarbetsförbundets tidning Fagbladet i januari.

– Nästa nyckelfunktion är upprättandet av en individuell plan i samarbete med en koordinator. Rätten till en individuell plan kommer att lagfästas.

Detta ligger helt i linje med SRF:s krav på att en enda myndighet får ansvar för hela rehabprocessen – utredning, vägledning, yrkesutbildning, yrkesträning, arbetsanskaffning, praktikplatser, arbets-hjälpmedel, arbetsplatsanpassning.

**Det stora problemet** är att det är tre kulturer som ska smälta samman, säger Arnar Bakken som är ansvarig för synskadefrågor på NAV.

– Aetat, dvs arbetsmarknadsverket, har haft sitt fokus på arbete och Trygdeataten, dvs försäkringskassan, har haft sitt på hemmet. Vi måste få folket från Trygdeataten att förstå att syftet med NAV är att få fler i arbete.

Och arbetet med detta har bara nätt och jämt börjat.

– Min del av NAV, SYA eller Senter for yrkesrettet attføring, dvs arbetsrehab på svenska, har börjat ett samarbete med hjälpmedelscentralerna i Oslo och Akershus för att utveckla en modell för samarbete som ska kunna användas över hela landet, säger Arnar Bakken. Många hjälpmedelscentraler har haft för lite fokus på arbete tidigare och vad som krävs för arbete.

– Det behövs samma körregler i hela landet och hela NAV. Det behövs regler för vem som har finansiellt ansvar, ansvar för anpassningen, ansvar för att etablera och finansiera utbildning på hjälpmedel. Vi ska säkert få till det.

– Det är stort tryck i hela organisationen på att ändra oss för att bli bättre tjänstleverantörer. Tidigare har vi inte levererat de tjänster synskadade har haft behov av för studier och arbete.

**Sverre Fuglerud** på Norges Blindeforbund ser både fördelar och risker.

– I Norge har vi flera exempel på att man gör stora myndigheter med stort avstånd mellan den politiska nivån och de lokala brukarna. Om vi har varit missnöjda med en

lokal hjälpmedelscentral tidigare har vi kunnat ta upp det med dess ledning. Men nu blir den inordnad i en hierarki inom NAV och får sin budget beroende av prioriteringar inom NAV.

– Vi har haft bekymmer med hjälpmedelscentralerna som verkar bli styvmoderligt behandlade i den nya organisationen. Det är lätt hänt att man mister fokus i en så stor organisation.

– Fördelen med den nya myndigheten är att hjälpmedel och arbete blir samma sak. Traditionellt har man inom t.ex. Aetat haft en stark önskan att lösa det mesta lokalt. Men för oss synskadade är det naturligt att sända vidare eftersom det är omöjligt att bygga upp en kompetens lokalt. Om den tjänsteman man möter är flink och gör ett gott jobb tror jag att den nya organisationen ger bättre möjligheter än den gamla – men det är ju samma personer som jobbar nu som tidigare.

**En svårighet** som består oavsett organisationsform är att norska arbetsgivares datorsystem är svårpassade. Det är fortfarande vanligt med centraldatorer och terminaler utan hårddiskar.

Det vill man lösa genom att åtminstone NAV ska ha en



fullständigt anpassad IT-plattform, säger Arnar Bakken.

– Om vi kan erbjuda en inkluderande arbetsplats bygger vi samtidigt upp en kompetens som vi kan erbjuda andra arbetsgivare.

Och dessutom ska det vara möjligt för en gravt synskadad person att gå in på ett NAV-kontor varsomhelst och söka ett jobb på dess dator.

**Det finns många** fokus i uppbygget, som Arnar Bakken säger. Än så länge finns det bara några få integrerade NAV-kontor. Först 1 januari 2010 ska kostymen vara klar.

Sen återstår innehållet. Inte minst uppgiften att samarbeta med kommunens socialtjänst.

En stor utmaning, säger Arnar Bakken.

## Prenumerera digitalt

Med Nya Synvärlden som epost får du tidningen minst en vecka före dem som läser den på papper eller Daisy.

Dessutom hjälper du FFS att spara porto.

**Digital prenumerat** innehåller tidningen som word och som pdf.

Prenumerera hos jan. [wiklund@srfriks.org](mailto:wiklund@srfriks.org).

# De är inte utvecklingsstörda i sång, musik och teater

## Vad är det som är så bra med teater?

– Det är roligt att arbeta tillsammans, säger Marcus Medevik, 22 år. Jag har sjungit flera gånger i mick alldeles själv och med andra kompisar, när vi övat hemma på vår gamla Teater i Hudik och gillar låtar av speciellt ”Östen med Resten”. Alla Elvislåtar kan jag och gillar att sjunga dom bästa på engelska!!! Jag har spelat trummor, olika slagverk och sjungit hemma, sen jag var liten.

– Musikens och naturens olika möjligheter har alltid betytt mycket för Marcus självkänsla och stärkt hans självförtroende, säger Marcus mamma Ulla. Vi har alltid sjungit och spelat i familjen. Marcus har spelat både trummor och Bunnés elbas. Numera får han även ta privatlektioner med musikern Henrik Mangseth som kompar och har sångövningar i studion där han både sjunger i mick och spelar med sin elbas och stortrivs!

**Marcus är just nu** den yngsta medlemmen har varit med i Glada Hudik-teatern ca. 3 år och får nu göra sin premiärscen i Glada Hudik-teaterns uppsättning ”Elvis”, som går för utsålda hus på Cirkus i

Stockholm.

Glada Hudik-teatern, [www.gladahudikteatern.se](http://www.gladahudikteatern.se), bildades som projektverksamhet för tio år sen, men för några år sedan blev den permanent under kommunens omsorgsnämnd. Musikalen Elvis är deras hittills största succé och har belönats med Guldmasken 2007 som ”Årets glädjespridare”.

– Sång, musik och skådespeleri ger den gemensamma glädjen även bakom scenen med naturlig inkluderande pedagogik med olika möjligheter, kan de bättre än många av oss s.k. ”normalstörda”, säger Ulla.

– Jag skulle gärna vilja ta bort namnet utvecklingsstörda, de är inte utvecklingsstörda i sång, musik och teater. Istället vill jag säga ”Vi har alla våra behov och ibland särskilda behov”, det gäller alla.

Glada Hudik-teaterns princip är att bara det bästa är gott nog, vilket bryter en del mot den något kravlösa attityd, som förhärskar i det de kallar ”omsorgsvärlden”.

– I hemstaden är nu alla kända och sedda som de är och att det är något positivt att vi alla är olika. Personerna som tillhör Glada Hudik-teatern idag ”hejas” på stan och det har också påverkat

kommuninvånarnas värdegrund till ett bättre individ- och samhällsperspektiv, tycker Ulla.

**Marcus har en** ovanlig kromosomrubbing som kallas AGR-syndromet och som ger bl.a. alla möjliga synskador – glaukom, katarakt, aniridi, näthinneskada, kraftig nystagmus, gula fläckenskada, synnerven och CVI – och dessutom mjuk muskulatur, oral-motoriska och vissa kommunikationssvårigheter och autism.

– Det var de fantastiska ögonläkaren Ingeborg Stenström på ögonmottagningen i Örebro och synpedagogen Göran Cedermark på Rc syn i Örebro, som konstaterade att Marcus inte var helt blind än, säger Ulla. Då fick jag det äntligen bekräftat. De har haft kontakt med Marcus från treårsåldern via utredningar och kurser på Ekeskolan.

– Dessutom var Marcus gravt språkstörd som förskolebarn. Habiliterings- och skolpersonalen som inte tänkte på hans grava synskada föreslog att han skulle lära sig teckenspråk, vilket Marcus inte förstod eller ville. Jag kämpade vidare och kom via Vidarkliniken till läkeerytmisten Erika Molin i Järna, som



praktiserade kirofonetik, dvs språkljudsmassage med händerna.

När hon masserade hans namn ljudrytmiskt på ryggen med fonemen M-a-r-c-u-s, lyfte han på huvudet och repeterade och sa "Marcus" – det var helt fantastiskt! Tidigare vid 3-4-årsåldern hade han bara kunnat säga mamma, pappa, Off (lillebror) och capuccino.

**Ulla, som är förskollärare** från början, tog specialpedagogexamen med fokus på syn, vidareutbildade sig även i kirofonetik för att hjälpa Marcus och andra barn med språkutvecklingen, och blev talpedagog 2005. Sen började hon även använda kirofonetik som komplement i läs- och skrivundervisningen. – Jag säger först fonemen och utför kirofonetiken samtidigt, sedan upprepar eleven ordet högt, skriver ned det, ibland på dator med tangentbord / flexiboard.

– Men de bästa talpedagogerna för Marcus i förskoleåren var bröderna Christopher och Fredrik via lek, sång, dans, musik och högläsning.

– Marcus har sedan sjuårsåldern haft ganska bra språkutveckling, men fortfarande idag kan Marcus ha vissa kommunikationssvårigheter, speciellt artikulationen när han blir trött. Men inte när han sjunger. Annars har han inte några språksvårigheter att både förstå och göra sig förstådd även av främmande människor.



*Ovan: Blomutdelning på premiären. Marcus i mitten med vit käpp. Foto Ulla Medevik.*

*Nedan: I sminklogen: Jane Persson fixar håret på Marcus och Viktoria. Foto Ulla Medevik.*



– Det är en sån fantastisk och rolig yrkesupplevelse som personlig assistent till Marcus som är en pigg och glad kille, säger Viktoria Andersson, numera också sminkös till Marcus. Att få vara med och känna den glädje, omtanke, kärlek och energi som alla ger i denna grupp. Men framför allt att få bygga upp trygghet, självförtroende, viljestyrka och känslan av att klara sig

även när man är hemifrån.

Dessutom tycker hon att det är bra med pedagogisk rådgivning från Ulla.

– Marcus självförtroende och självkänsla har utvecklats mer på grund av teatern, säger Ulla. Men han måste ha välstrukturerad och trygg miljö i familjen innan han åker på turné. När han väl kommer iväg skärper han sig otroligt och håller koll på

allt. Det är i och för sig ett autistiskt drag att hålla koll och hemma har han alltid hållit reda på hela familjens olika tider och scheman sedan förskoleåldern.

– Vi i familjen är nu mycket glada att Glada Hudikteatern finns. För nu har Marcus yrkesdröm som musiker och skådespelare gått i uppfyllelse tillsammans med Viktoria, toppenassistenten, härligt tycker vi alla!

**Marcus har nu börjat** använda vita käppen igen även på scenen, han märker själv att allmänheten tar mer hänsyn. Nu har det igen blivit ett naturligt hjälpmedel.

– Den vita käppen fungerade tidigare när vi i familjen reste på främmande platser, säger Ulla. Men tyvärr förstördes den motivationen på träningskolan

– Marcus lärde sig även punktskrift i åttaårsåldern genom att leka med flirtkulor i äggkartong och taktill flexiboard tillsammans med den duktiga punktskriftspedagogen Ruth Kennberg på Ekeskolan, säger Ulla.

Men även den utvecklingen bröts, tyvärr.

– Numera är det rektorn som måste be om att samarbeta med Sit. Så det blev tyvärr inga sådana kontakter längre och det resulterade i att Marcus missade mycket medicinskt och pedagogiskt m.m.. Det var jag som via mina föräldra- och yrkeskontakter samarbete lyckades få hjälp av Rc Syn i Stockholm och Örebro med bl.a. besök och



*Familjen, fr.v Ulla, Viktoria, Marcus, Christopher, Fredrik och sittande teaterkollegan Yvonne Ungh. Foto Edwin Medevik.*

idrottshelgerna på Tomtebodan och Bosön. Dessa värdefulla och roliga idrottshelger pratar Marcus om hela året.

**Idag arbetar Marcus** på teatern och industrin med praktiskt arbete som han gillar, och går på Särvox där han arbetar bl.a. med datorer via flexiboard och där trivs han bra. Här har Sit också ett ansvar med råd och stöd, kompetensutveckling m.m. men det är fortfarande rektorn som måste efterfråga Sit:s hjälp. Vet inte rektorn vad han vill ha, missar han Sit.

– Härligt, nu äntligen är det premiär att få vara med och spela teater nu när publiken applåderar och vi fick ”Cirkusrosor” samt att få ha roligt tillsammans innan och efter scenframträdandet

dansar vi, säger Marcus. Efter premiären följde familjen med skådespelarna för att fira på restaurang Undici. Där spelades Elvis för fullt.

– Då tog jag fram den vita käppen och använde den istället för mick och sjöng med i de härliga Elvislåtarna, säger Marcus. Det var kul. Nu är jag skådis!

# Vem är kund hos hjälpmedelsföretagen?

## Vem är kunden i ett företag som säljer synskadehjälpmedel?

Den frågan har jag ställt mig själv ganska länge och just nu är mitt svar att det i varje fall inte är vi som använder hjälpmedlen.

Att det ofta men inte alltid finns en syncentral, en försäkringskassa eller ett arbetsmarknadsverk som betalar hjälpmedel har gjort att hjälpmedelsföretagen fjärrmat sig från oss och gjort oss till objekt. Varför är det annars så att ingen frågar mig vilken käpp som är lättast att pendla med och ergonomiskt riktig att ta med sig, stoppa undan och hålla i? Varför vill ingen, utom Iris Hadar som givit ett halvt löfte, importera lätta käppar och om det är svårt gå samman med andra hjälpmedelsföretag inom EU för att få bättre priser?

Varför finns det ingen svensk manual till det utmärkta hjälpmedlet Trecker utan bara en engelsk som gör att man inte själv kan hantera apparaten?

Varför skickar andra hjälpmedelsföretag grejer till mig som jag vill köpa där det bara finns svartskriftsmanualer?

**Jag tror att** det finns alldeles

för få synskadade anställda inom de här företagen som har avgörande positioner inom sälj, ledning och marknadsföring. De som börjar jobba där är seende personer som är säljare i grund och botten och de förstår inte att vi behöver lite mer service. De känner sig osäkra i umgänget med oss och prioriterar, av förklarliga skäl seende personal på Syncentraler och andra ställen. Det märker jag på att reklamen jag får via mail är skriven för den som betalar. Både Polarprint och Insyn gör såhär och kallar oss för brukare i sin information.

Vad som också händer är att det är de som betalar som man lyssnar på. Om vi framför något är vi gnälliga och otacksamma.

Såhär fungerade det inte för tio år sedan. Då fanns det minst två hjälpmedelsföretag där jag kände mig som kund fastän jag inte kunde betala dyra hjälpmedel. Den tiden vill jag ha tillbaka och det nu. De företag som inte kan eller vill leva upp till detta bör ägna sig åt att sälja andra saker utom just synskadehjälpmedel.

**Eva Nilsson**  
Ombudsman, SRF

## Kalendern



**17 - 19 juli**

Sight Village, Birmingham  
[www.qac.ac.uk/sightvillage/](http://www.qac.ac.uk/sightvillage/)

**22 - 27 juli**

12th International Conference on Human-Computer Interaction, Beijing  
[www.hcii2007.org/](http://www.hcii2007.org/)

**25 - 29 juli**

2007 Aniridia International Medical Conference and Social, Memphis (USA)  
[www.aniridia.net/index.cfm/PageID/1532](http://www.aniridia.net/index.cfm/PageID/1532)

**28 juli - 8 augusti**

3rd IBSA World Games, São Paulo, [www.ibsa.es/eng/campeonatobrasil.htm](http://www.ibsa.es/eng/campeonatobrasil.htm)

**14 - 15 augusti**

IFLA libraries for the Blind Satellite Meeting, Grahamstown (Sydafrika)  
[www.blindlib.org.za/](http://www.blindlib.org.za/)

**4 september**

Manusstpp Nya Synvärlden

**6 - 7 september**

LVI-dagarna, Växjö  
[www.lvi.se](http://www.lvi.se)

**25 - 30 september**

14th Deafblind International World Conference, Perth (Australien)  
[www.dbiconference2007.asn.au](http://www.dbiconference2007.asn.au)

**27 - 28 september**

ForumVision forskningsseminarium, Göteborg  
[www.forumvision.org](http://www.forumvision.org)

**3 - 4 oktober**

9th European Conference of Assistive Technology in Europe (AAATE), San Sebastian (Spanien)  
[www.fatronic.com/aaate2007/](http://www.fatronic.com/aaate2007/)

**4 - 6 oktober**

"Inklusion/rummelighed i Europa med særlig opmærksomhed på Norden", København, [admin.nordskol.org/nordspes/nyheter/konference\\_040606/sv](http://admin.nordskol.org/nordspes/nyheter/konference_040606/sv)

**10 - 12 oktober**

Hjälpmiddelsinstitutets ID-dagar, Stockholm  
[www.hi.se](http://www.hi.se)

**16 - 20 oktober**

Closing the Gap, Minneapolis  
[www.closingthegap.com](http://www.closingthegap.com)

**25 - 26 oktober**

Syn - Kommunikation, Örebro [www.sit.se/net/Specialpedagogik/Fortbildning/Konferenser+och+Seminarier](http://www.sit.se/net/Specialpedagogik/Fortbildning/Konferenser+och+Seminarier)

**13 november**

Manusstopp Nya Synvärlden

**29 november - 2 december**

8th Getting in Touch with Literacy Conference, St. Pete, Florida (USA)  
[www.fimcvi.org/index\\_files.cfm?category=31](http://www.fimcvi.org/index_files.cfm?category=31)  
2008

**19 - 24 mars**

CSUN, Los Angeles  
[www.csun.edu/cod/conf/index.htm](http://www.csun.edu/cod/conf/index.htm)

**7 - 10 juli**

9th International Conference on Low Vision, Montreal  
[www.opto.umontreal.ca/vision2008/](http://www.opto.umontreal.ca/vision2008/)

**9 - 11 juli**

International Conference on Computers Helping People with Special Needs (ICCHP), Linz, [www.icchp.org](http://www.icchp.org)

**15 - 20 september**

8th General Assembly of International Association for Prevention of Blindness (IAPB), Buenos Aires  
[www.iapb.org](http://www.iapb.org)

**6 - 17 september**

Beijing 2008 Paralympic Games  
2009

**5 - 9 juli**

ICEVI European Conference, Dublin (Ireland)  
[www.icevi2009.org](http://www.icevi2009.org)